

Roczny plan wynikowy

Klasa I

Niniejsze opracowanie jest uzupełnieniem obudowy dydaktycznej do podręcznika „Dziś historia” przeznaczonego dla uczniów szkoły branżowej. Obudowę tę współtworzą program nauczania oraz przewodnik metodyczny uwzględniający treści programowe dla klasy pierwszej.

Istotną cechą każdego planu powinna być **elastyczność**. Jego autorzy powinni przewidzieć możliwość wprowadzania zmian, uwzględniając doświadczenia i wnioski zdobyte podczas realizacji ustalonych założeń. Ten postulat w odniesieniu do szkoły branżowej powinien być szczególnie uwzględniony. Tak również należy traktować niniejsze opracowanie. Elastyczność powinna dotyczyć nie tylko poszczególnych elementów zaproponowanego planu wynikowego i nie tylko pojedynczych poprawek. Nie można wykluczyć ewentualności, iż celowe byłoby zmienić przyjętą formułę niniejszego opracowania.

Planowanie wynikowe jest ważnym etapem planowania dydaktycznego. Zgodnie z klasycznym już ujęciem, które upowszechnił Bolesław Niemierko, plan wynikowy powinien odnosić się:

- albo do **działu programowego**,
- albo do **dużej jednostki tematycznej**.

Ta druga kategoria wydaje się być właściwsza w odniesieniu do edukacji w szkole branżowej. Jakie jednak powinny być granice owej dużej jednostki tematycznej? W tej sprawie nie znajdziemy uniwersalnych rozwiązań. Wszelkie ustalenia należy traktować ostrożnie jako jedynie propozycję, która będzie zweryfikowana w zderzeniu ze szkolnymi realiami. Ważną wskazówką do wyodrębniania owych „dużych jednostek” powinien być fakt, że edukacja historyczna na poziomie szkoły branżowej będzie realizowana w wymiarze 1 godziny tygodniowo. Z tego powodu uzasadnione wydaje się przyjęcie ustalenia, zgodnie z którym „duża jednostka” powinna uwzględniać nie więcej niż 3 kolejne tematy lekcyjne.

W naszym planie wynikowym sformułowane ustalenie zostało odniesione do struktury podstawy programowej, jednak z kilkoma modyfikacjami. Poszczególne działy z podstawy programowej mają bowiem różną wagę w zakresie wymagań, dlatego dwa z nich (*III. Polska Piastów; VIII. Upadek Rzeczypospolitej na tyle oświeceniowych przełomów*) zostały podzielone. W ten sposób do proponowanego planu wynikowego wyodrębnionych zostało **10 dużych jednostek tematycznych**:

1. Antyczne dziedzictwo cywilizacji europejskiej.
2. Średniowieczne kręgi kulturowe.
3. Polska pierwszych Piastów.
4. Polska dzielnicowa i zjednoczona.
5. Polska u schyłku średniowiecza.
6. Wyzwania czasów nowożytnych.
7. Rzeczpospolita Obojga Narodów.
8. Rzeczpospolita a państwa sąsiednie.
9. Oświeceniowe przełomy.
10. Upadek szlacheckiej Rzeczypospolitej.

Zgodnie z ogólnymi zasadami dydaktyki w planowaniu wynikowym należy uwzględnić dwie istotne zasady. Jedną z nich jest **nacisk na zdobywanie przez uczniów umiejętności**, a nie na mechaniczne zapamiętywanie informacji. Wspomniany już Bolesław Niemierko postulował, aby w należyty sposób uwzględniać strategiczne umiejętności.

Drugą zasadą jest **wielopoziomowość**. W najbardziej uszczegółowionej wersji uwzględnia ona pięć poziomów: konieczny (K), podstawowy (P), rozszerzający (R), dopełniający (D), wykraczający (W). W realiach szkolnych poziomy te mogą być utożsamiane z kolejnymi ocenami – od dopuszczającej (poziom konieczny) do celującej (poziom wykraczający).

Często jednak stosowane są, ze względów praktycznych, mniej rozbudowane wersje. **Jedna z nich uwzględnia trzy poziomy: podstawowy, rozszerzający i dopełniający**. Jeszcze prostszą jest ujęcie dwupoziomowe. Uwzględnia ono dwa poziomy wymagań: podstawowy (P) i ponadpodstawowy (PP).

Zaproponowany plan wynikowy zawiera trzypoziomą skalę. Nawiązuje do modelu, jaki zamieszczono w akademickim kompendium dydaktyki historii (E. Chorąży, D. Konieczka Śliwińska, S. Roszak, *Edukacja historyczna w szkole. Teoria i praktyka*, Warszawa 2008, s. 338). Jednak w stosunku do wskazanego modelu do naszego planu zostały wprowadzone dwie modyfikacje.

Pierwsza modyfikacja związana jest z ogólnymi celami nauczania. Przy żadnej jednostce tematycznej nie podano celów dotyczących umiejętności. Ta sfera, zgodnie ze wskazanym wcześniej postulatem Bolesława Niemierki, jest szczególnie istotna. Przy każdej z wyodrębnionych jednostek tematycznych należy oczekiwać kilku celów dotyczących umiejętności, a wymienionych w programie nauczania „Dziś historia”.

Przypomnijmy, że do celów tych należą:

- korzystanie z różnego typu informacji umożliwiających poznanie przeszłości,
- posługiwanie się pojęciami i terminami niezbędnymi do zrozumienia poznawanych zagadnień,
- identyfikowanie wybranych faktów, zjawisk i procesów dziejowych,
- sytuowanie wybranych faktów, zjawisk i procesów dziejowych w czasie oraz w przestrzeni,
- określanie związków przyczynowo-skutkowych oraz innych zależności między wybranymi faktami, zjawiskami i procesami historycznymi.

Druga modyfikacja polega na uwzględnieniu elementów wiedzy, którymi uczeń się posługuje lub które identyfikuje. Elementami tymi są terminy i pojęcia oraz postacie historyczne. Ta modyfikacja została wprowadzona pod wpływem oczekiwań zgłaszanych przez nauczycieli.

Jak wspomniano wcześniej, kolejne poziomy wymagań często utożsamiane są z kolejnymi ocenami. Przy zastosowaniu skali trzypoziomowej może to oznaczać, że ocenie dostatecznej odpowiadają wymagania podstawowe, ocenie dobrej – wymagania rozszerzające, a ocenie bardzo dobrej – wymagania dopełniające.

A co z pozostałymi ocenami? Można skorzystać z następujących sugestii:

- **wymagania konieczne** (na ocenę dopuszczającą) – uczeń tylko częściowo spełnia wymagania konieczne lub osiąga to przy znacznej pomocy nauczyciela;
- **wymagania wykraczające** (szansa na uzyskanie oceny celującej) – uczeń rozwija własne zainteresowania historyczne i potrafi je zaprezentować; zainteresowania te szczególnie warto ukierunkować na dzieje lokalne i regionalne oraz na rozważny odbiór treści historycznych zawartych w tekstach kultury.

1. Antyczne dziedzictwo cywilizacji europejskiej

Cele ogólne nauczania:

- syntetyczne i strukturalne ujęcie wiedzy dotyczącej źródeł cywilizacji europejskiej; ukazanie przykładów ciągłości i zmienności w historii;
- rozbudzanie zainteresowań historią jako przedmiotem nauczania i jako dziedziną wiedzy.

Materiał nauczania – tematy programowe:

- W świecie najstarszych cywilizacji
- Panowanie i dziedzictwo Rzymian

Wymagania		
Poziom podstawowy	Poziom rozszerzający	Poziom dopełniający
Uczeń:	Uczeń spełnia wymagania podstawowe, a ponadto:	Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto:
<ul style="list-style-type: none">• poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>Egipt, Mezopotamia, Palestyna, Żydzi, Grecja, Rzym, cywilizacja, kanały nawadniające, pismo alfabetyczne, judaizm, Dekalog, Biblia, Mesjasz, demokracja, mity, igrzyska olimpijskie, teatr, republika, cesarstwo, prawo, chrześcijaństwo, Ewangelie, barbarzyńcy, starożytność, średniowiecze;</i>• identyfikuje postacie: Mojżesz, Homer, Pitagoras, Archimedes, Juliusz Cezar, Jezus (Chrystus);• określa, stosując chronologię względną, czas powstania cywilizacji Mezopotamii, Egiptu, Grecji, Rzymu;• wymienia przykłady osiągnięć cywilizacji nad wielkimi rzekami;• odwołując się do tekstów kultury, charakteryzuje przykłady osiągnięć starożytnych Greków i Rzymian;• wyjaśnia okoliczności powstania chrześcijaństwa• określa cezurę między starożytnością a średniowieczem.	<ul style="list-style-type: none">• poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>Hellada, Fenicja, pismo klinowe, pismo hieroglificzne, judaizm, filozofia, łuki triumfalne, romanizacja, imperium cywilizacja antyczna (klasyczna);</i>• identyfikuje postacie: Sokrates, Platon, Arystoteles, Horacy, Wergiliusz;• wyjaśnia genezę cywilizacji starożytnych nad wielkimi rzekami;• ocenia zasady demokracji ateńskiej;• wyjaśnia, jakie znaczenie miał wynalazek pisma alfabetycznego;• podaje przykłady wpływów greckich na kulturę rzymską;• wyodrębnia trzy etapy rozwoju chrześcijaństwa w świecie rzymskim;• posługując się mapkami, charakteryzuje zasięg państwa rzymskiego.	<ul style="list-style-type: none">• wyjaśnia specyfikę judaizmu na tle innych starożytnych religii;• porównuje istotę demokracji ateńskiej i republiki rzymskiej;• podaje przykłady kontynuowania kultury greckiej w późniejszych epokach historycznych;• wyjaśnia, dlaczego upadek Cesarstwa Rzymskiego był ważnym wydarzeniem historycznym.

2. Średniowieczne kręgi kulturowe

Cele ogólne nauczania:

- syntetyczne i strukturalne ujęcie wiedzy dotyczącej kształtowania się średniowiecznej Europy; ukazanie przejawów ciągłości i zmian w historii;
- rozbudzanie refleksji nad różnicami kulturowymi jako istotną cechą ludzkich społeczności.

Materiał nauczania – tematy programowe:

- Podstawy średniowiecznej Europy
- Wyzwania dla chrześcijańskiej Europy

Wymagania		
Poziom podstawowy	Poziom rozszerzający	Poziom dopełniający
Uczeń:	Uczeń spełnia wymagania podstawowe, a ponadto:	Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto:
<ul style="list-style-type: none">• poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>Arabowie, islam, muzułmanie, Koran, dżihad, cyfry arabskie, Cesarstwo Bizantyjskie, ikony, mozaiki, łaciński krąg cywilizacyjny, papież, cesarz, Normanowie, Słowianie, Kościół katolicki, Kościół prawosławny, zakon benedyktynów, katedry, uniwersytety, styl romański, styl gotycki, krucjaty, zakony rycerskie;</i>• rozróżnia trzy kręgi kulturowe w średniowiecznej Europie;• wymienia przykłady osiągnięć każdego z tych kręgów;• posługując się mapką, określa zasięg terytorialny świata islamu we wczesnym średniowieczu;• porównuje styl romański i styl gotycki.	<ul style="list-style-type: none">• poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>marchie, patriarcha, cyrylica, system lenny, schizma wschodnia, Turcy, Królestwo Jerozolimskie;</i>• identyfikuje postacie: Cyryl i Metody, Otton I, Roland, Leon III, Grzegorz VII;• podaje przykłady różnych relacji między Europą a światem islamu;• na wybranych przykładach wyjaśnia uniwersalny charakter kultury w łacińskiej Europie;• posługując się mapką, określa zasięg i zróżnicowanie chrześcijańskiej Europy w XI wieku.	<ul style="list-style-type: none">• wyjaśnia rolę papieża i cesarza w łacińskim kręgu kulturowym;• ocenia przyczyny i następstwa krucjat.

3. Polska pierwszych Piastów

Cele ogólne nauczania

- syntetyczne i strukturalne ujęcie wiedzy dotyczącej początków państwa polskiego;
- rozbudzanie zainteresowań historią ojczystą.

Materiał nauczania – tematy programowe:

- Początek monarchii piastowskiej
- Między jednością a rozbiem

Wymagania		
Poziom podstawowy	Poziom rozszerzający	Poziom dopełniający
Uczeń:	Uczeń spełnia wymagania podstawowe, a ponadto:	Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto:
<ul style="list-style-type: none">• poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>dynastia Piastów, daniny, chrzest, biskupstwo, arcybiskupstwo, zjazd gnieźnieński, koronacja, kryzys państwa, zasada senioratu, rozbięcie dzielnicowe;</i>• identyfikuje postacie: Mieszko I, Dobrawa, Bolesław Chrobry, Gall Anonim, św. Wojciech, Otton III, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław Śmiały, św. Stanisław, Bolesław Krzywousty;• wyjaśnia okoliczności chrystianizacji Polski;• posługując się mapką, określa zasięg państwa Mieszka I oraz zdobycze terytorialne Bolesława Chrobrego;• wyjaśnia okoliczności zjazdu gnieźnieńskiego;• wymienia przejawy kryzysu monarchii piastowskiej oraz sposoby jego przezwyciężenia;• posługując się tablicą genealogiczną, określa więzi pokrewieństwa między wybranymi przedstawicielami dynastii piastowskiej.	<ul style="list-style-type: none">• poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>Słowianie połabscy, relikwie, monarchia patrymonialna;</i>• identyfikuje postacie: Ibrahima ibn Jakub, Bezprym, Henryk V;• posługując się mapką, wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego;• odwołując się do relacji Ibrahima ibn Jakuba, wyjaśnia podstawy państwa Mieszka I;• wyjaśnia znaczenie chrystianizacji Polski;• wymienia przejawy wzmocnienia i decentralizacji monarchii pierwszych Piastów;• posługując się mapką, wyjaśnia przesłanki rozbitcia dzielnicowego.	<ul style="list-style-type: none">• ocenia konsekwencje chrystianizacji Polski;• ocenia rządy Bolesława Chrobrego oraz Bolesława Krzywoustego;• charakteryzuje wybrane przejawy wzmocnienia i decentralizacji monarchii pierwszych Piastów.

4. Polska dzielnicowa i zjednoczona

Cele ogólne nauczania

- syntetyczne i strukturalne ujęcie wiedzy dotyczącej pogłębiania się oraz przewycięzania rozbicia dzielnicowego Polski;
- rozbudzanie refleksji nad potrzebą posiadania własnego państwa.

Materiał nauczania – tematy programowe

- Czas zagrożeń i rozwoju
- O kształt odrodzonego Królestwa

Wymagania		
Poziom podstawowy	Poziom rozszerzający	Poziom dopełniający
Uczeń:	Uczeń spełnia wymagania podstawowe, a ponadto:	Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto:
<ul style="list-style-type: none">• poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>Marchia Brandenburska, Krzyżacy, Tatarzy, lokacje, soltys, trójpolówka, wójt, czynsz, burmistrz, cechy, ratusze, katedry, stany społeczne, Bogurodzica, Krzyżacy, Czechy, Brandenburgia, Węgry, Litwa, kompromis, Ruś Halicka, Akademia Krakowska, Korona Królestwa Polskiego;</i>• identyfikuje postacie: Przemysław II, Władysław Łokietek, Kazimierz Wielki;• wymienia przejawy zagrożeń dla ziem polskich w czasie rozbicia dzielnicowego;• wyjaśnia ogólne zasady lokacji wsi i miast;• podaje przykłady różnic społecznych i narodowych na ziemiach polskich w XIII wieku;• wymienia główne działania Władysława Łokietka w jednoczeniu ziem polskich;• podaje przykłady rozwoju cywilizacyjnego Polski w czasach Kazimierza Wielkiego.	<ul style="list-style-type: none">• poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>zakon franciszkanów, zakon dominikanów, starosta, Płowce, „czarna śmierć”;</i>• identyfikuje postacie: Wincenty Kadłubek, Konrad Mazowiecki, Henryk Pobożny, Wacław II, Jan Luksemburski;• wyjaśnia, dlaczego lokacje wsi i miast były korzystne dla rozwoju cywilizacyjnego ziem polskich;• rozróżnia czynniki sprzyjające zjednoczeniu ziem polskich oraz utrudniające proces jednoczenia;• wyodrębnia główne etapy jednoczenia ziem polskich;• posługując się mapką, charakteryzuje kształt terytorialny monarchii Kazimierza Wielkiego;• ocenia rządy Kazimierza Wielkiego.	<ul style="list-style-type: none">• analizuje czynniki sprzyjające zjednoczeniu ziem polskich oraz utrudniające proces jednoczenia;• ocenia zasługi Władysława Łokietka w jednoczeniu ziem polskich;• porównuje kształt terytorialny Polski w czasach pierwszych Piastów oraz pod koniec panowania Kazimierza Wielkiego.

5. Polska u schyłku średniowiecza

Cele ogólne nauczania:

- syntetyczne i strukturalne ujęcie wiedzy dotyczącej dziejów Polski w czasach pierwszych Jagiellonów;
- rozbudzanie refleksji nad celowością współdziałania różnych państw i narodów.

Materiał nauczania – tematy programowe:

- Razem z Węgrami i Litwą
- Zmiany wewnętrzne i schyłku epoki

Wymagania		
Poziom podstawowy	Poziom rozszerzający	Poziom dopełniający
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>unia personalna, Wielkie Księstwo Litewskie, państwo moskiewskie, Krzyżacy, bitwa pod Grunwaldem, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, sejmiki ziemskie, sejm walny, nietykalność osobista, nietykalność majątkowa, pospolite ruszenie, podatki, Uniwersytet Jagielloński, architektura gotycka;</i> • identyfikuje postacie: Ludwik Węgierski, Jadwiga, Władysław Jagiełło, wielki książę Witold, Kazimierz Jagiellończyk, Jan Długosz; • wyjaśnia istotę unii personalnej; • wymienia przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej; wskazuje jej główne następstwa; • posługując się mapką, określa zasięg terytorialny Polski i Litwy oraz państwa krzyżackiego u schyłku XIV w.; • wymienia rezultaty bitwy pod Grunwaldem i wojny trzynastoletniej; • odwołując się do tabelki z podręcznika, rozróżnia ekonomiczne, osobiste i polityczne korzyści uzyskane przez szlachtę dzięki przywilejom; • wymienia przykłady osiągnięć kultury polskiej w późnym średniowieczu. 	<p>Uczeń spełnia wymagania podstawowe, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>przywilej koszycki, Żmudź, bitwa pod Warną, unia w Krewie, unia w Horodle, bojarzy, Turcy, Stambuł;</i> • identyfikuje postacie: Władysław Warneńczyk, Zbigniew Oleśnicki, Ulrich von Jungingen, Iwan Srogi, Paweł Włodkowic, Wit Stwosz; • wyodrębnia dwa etapy konfliktów z Krzyżakami w XV wieku; • porównuje rezultaty bitwy pod Grunwaldem i wojny trzynastoletniej; • odwołując się do mapki oraz tekstu źródłowego (autorstwa Jana Długosza), ocenia skutki wojny trzynastoletniej; • wyjaśnia przesłanki wzrostu znaczenia szlachty u schyłku średniowiecza; • na wybranych przykładach charakteryzuje osiągnięcia kultury polskiej w późnym średniowieczu. 	<p>Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie unii polsko-litewskiej; • analizując tekst źródłowy (wystąpienie Pawła Włodkowica), ocenia hasło wojny sprawiedliwej; • ocenia wpływ przywilejów zdobytych przez szlachtę na różne dziedziny życia w Polsce XV wieku; • podaje przykłady zjawisk uzasadniających określenie „złota jesień polskiego średniowiecza”.

6. Wyzwania czasów nowożytnych

Cele ogólne nauczania:

- syntetyczne i strukturalne ujęcie wiedzy dotyczącej nowożytnego przełomu w Europie oraz jego wpływu na inne kontynenty; ukazanie przejawów ciągłości i zmian w historii;
- kształtowanie postawy szacunku wobec innych ras, narodów i systemów wartości.

Materiał nauczania tematy – programowe:

- Wyprawy i podboje Europejczyków
- Nowa mapa religijna Europy
- Podstawy nowożytnej kultury

Wymagania		
Poziom podstawowy	Poziom rozszerzający	Poziom dopełniający
Uczeń:	Uczeń spełnia wymagania podstawowe, a ponadto:	Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto:
<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>Indie, Hiszpania, Portugalia, Nowy Świat, korsarze, Indianie, niewolnicy murzyńscy, złoto, srebro, plantacje, ekspansja, manufaktury, reformacja, luteranizm, kalwinizm, kościół anglikański, papież, celibat, zakon jezuitów, kultura antyczna, humanizm, odrodzenie, renesans, barok, rozum, doświadczenie;</i> • identyfikuje postacie: Krzysztof Kolumb, Marcin Luter, Jan Kalwin, Leonardo da Vinci, Erazm z Rotterdamu, Mikołaj Kopernik; • posługując się mapką, wymienia przyczyny zamorskich wypraw Europejczyków oraz wskazuje kierunki europejskiej ekspansji kolonialnej w XVI wieku; • podaje przykłady skutków zamorskiej ekspansji Europejczyków; • wymienia główne różnice między katolicyzmem a luteranizmem; • podaje przykłady konfliktów na tle religijnym w nowożytnej Europie; • rozpoznaje przykładowe osiągnięcia kultury renesansowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>konkwistadorzy, Aztekowie, Inkowie, kompanie handlowe, dualizm, folwarki, sprzedaż odpustów, Rzesza, kontrreformacja, sobór trydencki, indeks ksiąg zakazanych, inkwizycja, hugenoci, noc świętego Bartłomieja, Wersal;</i> • identyfikuje postacie: Ferdynand Magellan, Vasco da Gama, Ignacy Loyola, Michał Anioł, Rafael Santi, William Szekspir, Kartezjusz, Pascal; • ocenia następstwa ekspansji kolonialnej dla krajów europejskich; • wyjaśnił genezę reformacji; • posługując się mapką, charakteryzuje podział religijny Europy w XVI wieku; • charakteryzuje wybrane osiągnięcia renesansowych twórców; • na wybranych przykładach wyjaśnia różnice między renesansem a barokiem. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny i określa następstwa dualizmu w rozwoju nowożytnej Europy; • ocenia następstwa europejskiej ekspansji kolonialnej dla mieszkańców Ameryki i Afryki; • charakteryzuje przejawy kontrreformacji; • ocenia skutki reformacji; • wyjaśnia genezę renesansu; • identyfikuje przykłady przełomu umysłowego w XVII.

7. Rzeczpospolita Obojga Narodów

Cele ogólne nauczania:

- syntetyczne i strukturalne ujęcie wiedzy dotyczącej zasad i bezpośrednich następstw unii lubelskiej; ukazanie miejsca Rzeczypospolitej na tle Europy XVI wieku;
- umacnianie postawy szacunku, ale też rozważli, wobec dokonań naszych przodków.

Materiał nauczania tematy – programowe:

- Początki Rzeczypospolitej Obojga Narodów
- W szlacheckiej Rzeczypospolitej

Wymagania		
Poziom podstawowy	Poziom rozszerzający	Poziom dopełniający
Uczeń:	Uczeń spełnia wymagania podstawowe, a ponadto:	Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto:
<ul style="list-style-type: none">• poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>hołd pruski, unia lubelska, unia realna, polonizacja, Ukraina, Kozacy, Tatarzy, Dzikie Pola, szlachta, folwarki, spichlerz, pańszczyzna, poddaństwo osobiste, magnaci, golota, sejm walny, senat, izba poselska, zasada jednomyślności, wolna elekcja, demokracja szlachecka, czasy zygmunto-wskie, arrasy, kaplica Zygmuntowska, Zamość, tolerancja religijna, konfederacja warszawska, barok, jezuiti;</i>• identyfikuje postacie: Zygmunt Stary, Henryk Walezy, Stefan Batory, Jan Kochanowski, Mikołaj Rej, Mikołaj Kopernik;• odwołując się do schematu, wykazuje, że unia lubelska miała charakter realny;• posługując się mapką, określa zasięg terytorialny Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz wskazuje jej sąsiadów;• podaje przykłady świadczące o tym, iż Rzeczpospolita była państwem różnych stanów i różnych narodów;• wskazuje przykłady różnic gospodarczych między Rzeczpospolitą a krajami Europy Zachodniej w XVI wieku;• odwołując się do schematu, charakteryzuje zasady działania sejmiku walnego;• podaje przykłady tolerancji religijnej w państwie polsko-litewskim.	<ul style="list-style-type: none">• wyjaśnia znaczenie terminów i nazw: <i>elektor, Inflanty, rejestr, państwo bez stosów, innowiercy, konfederacje, artykuły henrykowskie, sarmatyzm;</i>• identyfikuje postacie: Albrecht Hohenzollern, Iwan Groźny, Ludwik XIV, Jan Zamoyski, Andrzej Frycz Modrzewski;• wyjaśnia przyczyny i następstwa hołdu pruskiego;• charakteryzuje strukturę demograficzną Rzeczypospolitej Obojga Narodów;• ocenia zasady wolnej elekcji;• posługując się mapką, omawia zróżnicowanie religijne i wyznaniowe Rzeczypospolitej w XVI wieku;• wyjaśnia, dlaczego Rzeczpospolita była nazywana „państwem bez stosów”;• charakteryzuje wybrane osiągnięcia polskiego renesansu;• identyfikuje barok jako kolejną epokę w dziejach kultury polskiej.	<ul style="list-style-type: none">• ocenia znaczenie unii lubelskiej;• porównuje ustrój demokracji szlacheckiej i monarchii absolutnej;• wskazuje cechy specyficzne dla Rzeczypospolitej na tle Europy XVI wieku;• określa szanse i zagrożenia dla Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

8. Rzeczpospolita a państwa sąsiednie

Cele ogólne nauczania:

- syntetyczne i strukturalne ujęcie wiedzy dotyczącej przesłanek i przejawów osłabienia Rzeczypospolitej po wojnach XVII wieku;
- kształtowanie poczucia odpowiedzialności za decyzje jednostek i grup społecznych mających wpływ na losy państwa; propagowanie wartości patriotycznych i obywatelskich.

Materiał nauczania – tematy programowe:

- Wojny Rzeczypospolitej w XVII wieku
- Nasilanie się kryzysu Rzeczypospolitej
- Rzeczpospolita w czasach saskich

Wymagania		
Poziom podstawowy	Poziom rozszerzający	Poziom dopełniający
Uczeń:	Uczeń spełnia wymagania podstawowe, a ponadto:	Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto:
<ul style="list-style-type: none">• poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>Inflanty, Ukraina, Mołdawia, hetman, husaria, Kozacy, potop szwedzki, haracz, wiktoria wiedeńska, epidemie, jasyr, pańszczyzna, napoje alkoholowe, system klienteli, liberum veto, magnaci, wojna domowa, złota wolność, przedmurze chrześcijaństwa, unia personalna, wojna północna, traktat trzech czarnych orłów, magnaci, anarchia, czynszowanie, manufaktury;</i>• identyfikuje postacie: Zygmunt III Waza, Jan Karol Chodkiewicz, Stanisław Żółkiewski, Stefan Czarniecki, Jan Kazimierz, Jan III Sobieski, Bohdan Chmielnicki, August II Sas, August III Sas, Stanisław Leszczyński, Stanisław Konarski;• wymienia przyczyny wojen Rzeczypospolitej ze Szwecją, Rosją i Turcją;• posługując się mapkami, podaje bezpośrednie skutki toczonych wojen;• wymienia przejawy kryzysu Rzeczypospolitej na przełomie XVII i XVIII wieku;• wyjaśnia, dlaczego system klienteli był zagrożeniem dla ustroju Rzeczypospolitej;• posługując się mapką, wyjaśnia, dlaczego utworzenie Królestwa Prus było groźne dla Rzeczypospolitej.	<ul style="list-style-type: none">• poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>elektor brandenburski, rokosz, Petersburg;</i>• identyfikuje postacie: Michał Romanow, Piotr Wielki;• wyjaśnia szczególny charakter powstania Chmielnickiego na tle innych konfliktów epoki;• rozróżnia gospodarcze, społeczne i polityczne skutki wojen;• na wybranych przykładach wskazuje zależności między różnymi skutkami wojen;• rozróżnia pozytywne i negatywne zjawiska w czasach saskich.	<ul style="list-style-type: none">• podejmuje próbę określenia, które przyczyny wojen toczonych w XVII wieku były zależne od Rzeczypospolitej;• ocenia czasy saskie w dziejach Polski.

9. Oświeceniowe przełomy

Cele ogólne nauczania:

- syntetyczne i strukturalne ujęcie wiedzy dotyczącej zmian w epoce oświecenia; ukazanie przejawów ciągłości i zmian w historii;
- kształtowanie postawy szacunku, ale też rozważli, wobec przejawów postępu oraz nowych idei.

Materiał nauczania tematy – programowe:

- Cywilizacja czasów oświecenia
- Oświeceniowe rewolucje

Wymagania		
Poziom podstawowy	Poziom rozszerzający	Poziom dopełniający
Uczeń:	Uczeń spełnia wymagania podstawowe, a ponadto:	Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto:
<ul style="list-style-type: none">• poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>oświecenie, burżuazja, prawa człowieka, umowa społeczna, trójpodział władzy, klasycyzm, płodozmian, maszyna parowa, fabryki, rewolucja przemysłowa, Deklaracja Niepodległości, konstytucja, trójpodział władzy, prezydent, Kongres, Sąd najwyższy, Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela, monarchia parlamentarna, wolność – równość – braterstwo;</i>• identyfikuje postacie: Jerzy Waszyngton, Tadeusz Kościuszko, Kazimierz Pułaski;• rozpoznaje główne idee epoki oświecenia;• posługując się schematem, wyjaśnia, na czym polega trójpodział władzy;• posługując się tekstami źródłowymi, rozpoznaje idee oświecenia w <i>Deklaracji Niepodległości</i> oraz <i>Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela</i>.	<ul style="list-style-type: none">• poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>ateizm, deizm, klasycyzm, bojkot, Stany Generalne, Bastylia, Marsylianka;</i>• identyfikuje postacie: James Watt, Wolter, Monteskiusz;• rozpoznaje cechy architektury klasycystycznej;• na wybranych przykładach charakteryzuje zmiany cywilizacyjne w oświeceniowej Europie;• posługując się schematem, wykazuje, że w konstytucji Stanów Zjednoczonych uwzględniony został trójpodział władzy;• posługując się mapką, charakteryzuje rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych w pierwszych latach niepodległości;• wymienia główne skutki rewolucji francuskiej;• wyjaśnia, dlaczego utworzenie Stanów Zjednoczonych i rewolucję francuską można uznać za realizację idei oświecenia.	<ul style="list-style-type: none">• analizuje zasady trójpodziału władzy;• wyodrębnia główne etapy rewolucji francuskiej i podejmuje próbę jej oceny.

10. Upadek szlacheckiej Rzeczypospolitej

Cele ogólne nauczania:

- syntetyczne i strukturalne ujęcie wiadomości dotyczących nieskutecznych prób ratowania Rzeczypospolitej;
- rozbudzanie refleksji nad odpowiedzialnością jednostek i grup społecznych za losy własnego państwa; propagowanie wartości patriotycznych i obywatelskich.

Materiał nauczania – tematy programowe:

- Rzeczpospolita pod zwierzchnictwem Rosji
- Walka o reformy Rzeczypospolitej
- Ostatnie lata Rzeczypospolitej

Wymagania		
Poziom podstawowy	Poziom rozszerzający	Poziom dopełniający
Uczeń:	Uczeń spełnia wymagania podstawowe, a ponadto:	Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto:
<ul style="list-style-type: none">• poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>Rosja, Prusy, Austria, ingerencja, rozbiór, Szkoła Rycerska, Teatr Narodowy, Komisja Edukacji Narodowej, Łazienki Królewskie, manufaktury, czynszowanie, Sejm Wielki, Konstytucja 3 maja, konfederacja targowicka, Virtuti Militari, kosynierzy, Raclawice, Maciejowice, uniwersał połaniecki</i>;• identyfikuje postacie: Stanisław Poniatowski (Stanisław August), Tadeusz Rejtan, Hugo Kołłątaj, Stanisław Staszic, Tadeusz Kościuszko;• posługując się mapką, określa zasięg kolejnych rozbiorów Rzeczypospolitej;• rozpoznaje przejawy zmian cywilizacyjnych w czasach panowania Stanisława Augusta;• posługując się schematem, charakteryzuje ustrój Rzeczypospolitej według Konstytucji 3 maja;• rozróżnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej.	<ul style="list-style-type: none">• poprawnie posługuje się terminami i pojęciami: <i>obiady czwartkowe, konfederacja barska, czarna procesja</i>;• identyfikuje postacie: caryca Katarzyna. Wojciech Bogusławski, Julian Ursyn Niemcewicz, Jan Kiliński;• podaje przykłady umacniania się Prus, Austrii i Rosji w drugiej połowie XVIII w.;• ocenia znaczenie Konstytucji 3 maja;• wyjaśnia, dlaczego konfederacja targowicka uważana jest za symbol zdrady narodowej;• wyjaśnia genezę i charakter powstania kościuszkowskiego.	<ul style="list-style-type: none">• charakteryzuje okoliczności pierwszego rozbioru Rzeczypospolitej;• wyjaśnia przyczyny i następstwa zwołania Sejmu Wielkiego;• wyodrębnia główne etapy powstania kościuszkowskiego i ocenia jego znaczenie;• analizuje główne przyczyny upadku Rzeczypospolitej;• podejmuje próbę oceny rządów Stanisława Augusta.